

beidsbureau en de GAB's, in Den Haag, Rotterdam en Dordrecht ruim drieduizend man bijeen te krijgen voor graafwerk in de buurt van Zevenaar, maar daar kwam niets van terecht door tegenwerking van Nederlandse ambtelijke zijde; hij stuurde vervolgens een eigen delegatie naar bezet gebied om de nodige 'spitters' toch bijeen te krijgen maar die delegatie kwam te laat aan, werd bovendien overbodig geacht en werd door Seyss-Inquart huiswaarts gezonden. Inmiddels had namelijk Bormann eind september een partijfunctionaris, zekere Schmerbeck, opdracht gegeven, in het oosten van Nederland het aanleggen van de nieuwe stellingen te bespoedigen; deze vormde in Deventer een *Einsatzstab Niederlande (Westwallbau)* waarbij een aantal *Kreisleiter* en *Ortsgruppenleiter* van de *NSDAP* uit het noordwesten van Duitsland werd gedetacheerd. Goebbels op zijn beurt zond het hoofd van het bureau dat hij er als *Reichspropagandaleiter der NSDAP* op nahield, de uit de perssector afkomstige *Reichsamtseiter* Hermann Liese, naar bezet Nederland met twee opdrachten (waarmee anderen al bezig waren): het wegvoeren van grondstoffen en machines (dat deed Fiebig al) en het bijeenbrengen van 'spitters' (daarmee was Schmerbeck belast). Anders dan de delegatie van Sauckel liet Liese zich evenwel niet terzijde schuiven en hij werd daarbij geholpen door de omstandigheid dat Schmerbeck zich op de stellingen in het oosten des lands concentreerde. Gevolg hiervan was dat Liese, die kort na Schmerbeck, nl. begin oktober, arriveerde, min of meer automatisch het westen des lands als werkterrein kreeg. Op zijn acties aldaar komen wij in het volgende hoofdstuk terug – in het kader van *dit* hoofdstuk dat de functie heeft, het *ontstaan* te schetsen van de nootdoestand waaruit de hongerwinter voortvloeide, willen wij, wat het bijeen-drijven van 'spitters' betreft, niet verder gaan dan begin oktober, daarbij allereerst opmerkend dat Hirschfeld en Woltersom die op 15 september in Amersfoort bij Fiebig krachtig geprotesteerd hadden tegen de nieuwe dwangarbeid, dat protest op 30 september herhaalden, nu in Beilen waarheen Fiebig zijn bureau had verplaatst; zoals wij al eerder vermeldden, deelde Hirschfeld na de bespreking aan Voûte, de burgemeester van Amsterdam, mee dat de bezetter, aldus zijn indruk, besloten had, het westen des lands 'te laten verrekken'. Met hun protest tegen de nieuwe dwangarbeid stieten de twee Nederlanders op een muur: 'Alle bezwaren die daartegen ingebracht werden, zullen', zo gaven zij Fiebig's woorden weer, 'door de weermacht genegeerd of onderdrukt worden.'¹

¹ H. M. Hirschfeld en H. L. Woltersom: 'Verantwoordelijkheid van dr. A. Seyss-Inquart en anderen', p. 23.